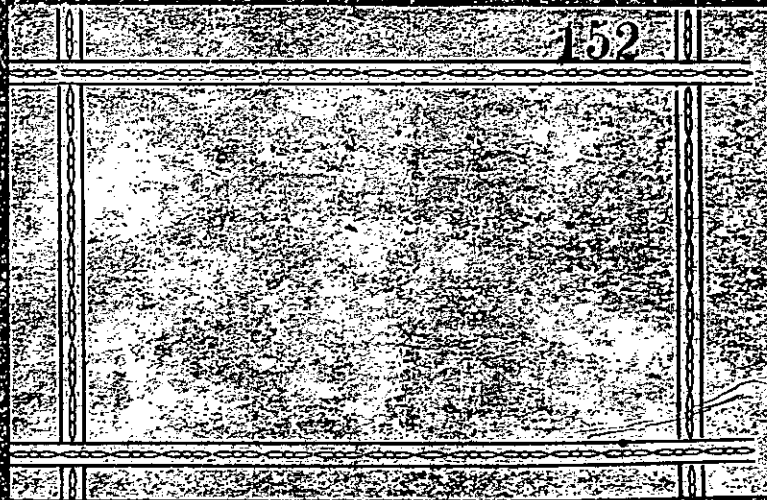

bx

79961

52

Rijkswaterstaat
directie van de watergebied
postbus 100
postbus 600
8200 AP Lelystad.

NOTA BETREFFENDE DE LOOZING VAN HET DOOR DE
ZUIDELIJKE POLDERS UITGESLAGEN WATER. 152

Volgens de plannen van Iely en de Staatscommissie zou het uit de Zuidelijke polders uitgeslagen water op het IJsselmeer worden gebracht. De vorming van het IJmeer volgens de plannen van de IJmeer-Commissie zou hierin geen verandering brengen. Volgens de algemeene richtlijnen voor de zuidelijke polders, ontwikkeld in de Nota betreffende het Algemeen Plan voor den Zuidwestelijken polder - door den Zuiderzeeraad als de "Grondnota" aangeduid - zal in de toekomst bedoeld uitgeslagen water als regel via het Noordzeekanaal te IJmuiden worden geloosd en slechts in perioden van groot waterbezwaar op het IJsselmeer worden gebracht.

In het tweede gedeelte van zijn brief van 6 September 1941, no. 89/51 stelt de Zuiderzeeraad, dat de eisch, om het IJsselmeer geschikt te doen zijn als prise d'eau voor drinkwater, voor de Directie van de Zuiderzeewerken den grondslag heeft gevormd voor de voorgestelde oplossing van de loozing van het uit de zuidelijke polders opgemalen water en hij wenscht de vraag overwogen te zien, in hoeverre de hieraan verbonden meerdere kosten verantwoord zijn te achten met het oog op de belangen der drinkwatervoorziening.

Naar aanleiding van het uitgangspunt van het betoog van den Zuiderzeeraad moet aanstonds worden opgemerkt, dat, gelijk op blz. 7 van de Grondnota is medegedeeld, dezerzijds de belangen der zouthuishouding van de rond het IJsselmeer gelegen gebieden en niet de drinkwaterbelangen voorop zijn gesteld; daar toch is in de eerste plaats gewezen op het algemeene belang, dat het zoutgehalte van het hoogst belangrijke zoetwaterbekken, dat het IJsselmeer in het hart van ons polderland vormt, zoo laag mogelijk zal zijn. Als voordeel van het plan met het middenkanaal, waarmede overigens ook de Zuiderzeeraad instemt, werd nu naar voren gebracht de mogelijkheid om het zouthoudende water der zuidelijke polders op dat kanaal en op het IJmeer te brengen en dit meer in droge en normale tijden te IJmuiden te doen loozen. Bij deze oplossing moet een waterscheiding tusschen het IJmeer met inbegrip van het middenkanaal en het IJsselmeer worden gemaakt en moeten de gemalen aan het middenkanaal of aan het IJmeer worden gebouwd, terwijl bij de Oranjesluizen de gelegenheid voor voldoende doorvoer van het uit het IJmeer afkomstige water moet worden tot stand gebracht.

Wat nu de afsluiting tusschen het IJ- en het IJsselmeer, welke bij het plan Iely - Staatscommissie niet aanwezig was, betreft, zij het volgende opgemerkt. Bij het westelijk randkanaal zal tengevolge van het invoegen van een kanaalgedeelte op polderpeil, waarmede de Zuiderzeeraad ook reeds zijn instemming betuigde, het IJmeer van het IJsselmeer zijn gescheiden. Op blz. 1 van de Grondnota werd reeds aangegeven, dat het aangewezen is bij hoge IJsselmeerstanden het middenkanaal aan het noordeinde af te sluiten met het oog op de daardoor mogelijke bezuiniging op de kosten der langs dat kanaal gelegen dijken. Hieruit volgt dat ook in het oostelijk randkanaal een scheiding noodzakelijk zal zijn. Onafhankelijk dus van de wijze van afvoer van het loozingswater der zuidelijke polders zal een scheiding tusschen IJ- en IJsselmeer mogelijk worden gemaakt.

Wat de ligging der gemalen van de zuidelijke polders betreft, werd in de Grondnota reeds opgemerkt, dat de gelegenheid om deze aan het middenkanaal te bouwen in het algemeen zeer gunstig is, omdat dit kanaal door het diepste deel van het in

te polderen gebied loopt. De plaats der gemalen van den Zuid-oostelijken polder kan thans weliswaar nog niet nauwkeurig worden bepaald maar het staat reeds vast, dat in dezen polder twee langgerekte concentrische afdeelingen zullen ontstaan, welke dus zeker aan de beide einden en wellicht ook in het midden bemalen zullen moeten worden. In de Wieringermeer zijn twee gemalen gesticht, in den Noordoostelijken polder drie en in den Zuidwestelijken polder zijner eveneens drie ontworpen. In verband met de grootte van den Zuidoostelijken polder valt daar derhalve te denken aan vijf of zes gemalen. Hiervan zullen er, gelet op den algemeenen vorm der afdeelingen, twee in het zuidwesten, twee in het noordoosten en wellicht een of twee in het midden worden gebouwd. Van deze gemalen zouden er dan vier of vijf op het IJmeer en het middenkanaal uitslaan, het zesde n.l. de noordelijke van de hoogste polderafdeeling wellicht op het IJsselmeer. Ook wanneer zooveel mogelijk water uit de zuidelijke polders via het Noordzeekanaal zal worden afgevoerd, zou tegen de plaats van dit laatste gemaal waarschijnlijk nog wel geen overwegend bezwaar bestaan. In de eerste plaats zal dit gemaal tengevolge van de kwel uit de Veluwe waarschijnlijk weinig zouthoudend water uitslaan, maar verder zou met dit gemaal in droge tijden zoo min mogelijk gewerkt kunnen worden, terwijl in perioden van groot waterbezwaar toch al het uitgeslagen water uit de zuidelijke polders op het IJsselmeer zal komen. De van nature aangewezen ligging der gemalen van den Zuidoostelijken polder levert dus geen moeilijkheden op.

Omtrent de plaats van de gemalen in den Zuidwestelijken polder bestaat reeds enig meerder inzicht; zij werden globaal aangegeven op bijlage IV van de Grondnota. Onafhankelijk van den afvoer naar IJ- of IJsselmeer is het aangewezen het gemaal van de laagste polderafdeeling aan het middenkanaal te bouwen; het komt dan in het midden van het diepste deel van die afdeeling te liggen, hetgeen met het oog op het grondverzet in de watergangen het meest aanbevelenswaardig is. Met het oog op de reserve, welke de gemalen ten opzichte van elkander zullen moeten opleveren, is het gewenscht één der gemalen te bouwen op de scheiding van de beide polderafdeelingen. Hiervoor komen dus twee punten in aanmerking, gelegen op het Enkhuizerzand en aan het middenkanaal. Het laatste punt is ongetwijfeld het meest gunstige, aangezien dat gelegen op het Enkhuizerzand te zeer een uithoek van den polder zou vallen. Het is aangewezen het derde gemaal aan één der uiteinden van het 600 tons kanaal te bouwen, aangezien dan reeds om andere redenen een ruime toegangsweg voor het water naar dat gemaal aanwezig zal zijn. De mogelijkheid bestaat dus om het derde gemaal te bouwen bij Edam dan wel bij Oosterleek. Het 600 tons kanaal zal een aangewezen verzamelplaats voor het water in den polder zijn en door zijn ruim profiel zal tijdens de bemaling in dat kanaal weinig verhang ontstaan. Voor den waterafvoer doet het er derhalve weinig toe aan welk einde het gemaal zal worden geplaatst. Er zijn echter twee redenen, welke aan een plaatsing bij Edam de voorkeur geven. Waterinlaat in Noordholland benoorden het IJ zal plaats kunnen hebben vanuit de Gouwee of vanuit het randkanaal bij Schardam. Het water, dat bij Schardam ingelaten zal worden, zal IJsselmeerwater zijn en van beter kwaliteit zijn dan het water van de Gouwee, waar weinig doorstroming zal zijn en waar bij het inlaten, water aangetrokken zal worden uit het IJmeer, dat meer dan het IJsselmeer aan vervuiling zal blootstaan en tengevolge van het door de gemalen uitgeslagen water ongetwijfeld een hooger zoutgehalte zal hebben, dan het IJsselmeer. Er moet dus op gerekend worden, dat in de toekomst Schardam het punt zal zijn

waar Noordholland zich van het beste inlaatwater zal kunnen voorzien. Een gemaal bij Oosterleek zou nu een vrij belangrijke hoeveelheid zout brengen in den toegangsweg van het IJsselmeerwater naar Schardam, hetgeen uiteraard ongewenscht is. Wanneer het IJmeer als regel via het Noordzeekanaal zal loozen, zal het peil van den IJboezem in den zomer belangrijk lager zijn dan het peil van het IJsselmeer, waardoor de opvoerhoogte van het derde gemaal van den Zuidwestelijken polder bij Edam wordt beperkt, een voordeel, dat zeker grooter is dan dat hetwelk de opwaaiing in den polder bij plaatsing van het gemaal bij Oosterleek in bepaalde gevallen zou kunnen opleveren.

Hier springt het voordeel van het als regel gemeen liggen van het IJmeer met den boezem van het Noordzeekanaal voor de afwatering op den IJmeerboezem naar voren, een voordeel, dat er, onafhankelijk van het belang van de zoutbalans van het IJsselmeer, toe zal leiden dezen toestand zooveel mogelijk te handhaven. Dat wil dus zeggen, dat er in de toekomst wel naar gestreefd zal worden zooveel mogelijk de keering van de Oranjesluizen te verleggen naar de keering van de Houtrib-sluizen aan het einde van het middenkanaal.

Intusschen is uit het voorgaande wel gebleken, dat de voorgestelde oplossing voor den afvoer van het uit de twee Zuidelijke polders uitgeslagen water, geen invloed zal hebben op de plaatsing der gemalen en derhalve ook niet op de aanlegkosten van de afwatering der polders.

Hoe grooter de IJmeerboezem zal zijn, hoe langer het bij toenemend waterbezwaar zal duren, alvorens de afsluiting van den Noordzeekanaalboezem zal moeten worden tot stand gebracht. Met het oog op de beperking van den zouttoevoer naar het IJsselmeer is dus een groote IJmeerboezem van belang. Intusschen heeft deze factor bij de bepaling van de grenzen van het IJmeer geen rol gespeeld. Deze is op andere gronden bepaald, zooals uiteengezet is in § 4 van de Grondnota.

Voorloopig wordt gerekend, dat voor het doorvoeren van het water van het IJmeer naar het Noordzeekanaal te Schellingwoude stroomsluizen met een profiel van 150 m² aanwezig zullen moeten zijn. Thans is reeds een profiel van 40 m² aanwezig. Over een ontwerp voor de bij te bouwen stroomsluizen wordt op het oogenblik uiteraard nog niet beschikt; de bouw daarvan toch komt eerst aan de orde bij het maken van den Zuidoostelijken polder. Een kostenbegroting van deze sluizen is derhalve thans nog niet opgemaakt. Toch is op de volgende wijze wel een inzicht in de bouwkosten te verkrijgen. De IJmeercommissie begrootte den bouw van stroomsluizen met een ongeveer driemaal grooter profiel eertijds op f.1.100.000,--. Rekening houdende met de sedert opgetreden prijsstijging kan worden gezegd, dat de orde van grootte van de bij de Oranjesluizen uit te voeren werken op f.500.000,-- kan worden gesteld.

Voor den afvoer van het IJmeerwater zal het Noordzeekanaal in zijn tegenwoordigen vorm worden gebruikt, zoodat hier geen verdere kosten zullen zijn te maken.

Op grond van de voorgaande beschouwingen kan worden gezegd dat de uitgaven, noodig om bij het in de Grondnota ontwikkelde plan, het uit de zuidelijke polders uitgeslagen water zooveel mogelijk via het Noordzeekanaal te IJmuiden te loozen en slecht in perioden van groot waterbezwaar op het IJsselmeer te brengen, uitgaven tot een bedrag in de orde van grootte van f.500.000,-- zal vorderen.

In het bijzonder in de tuinbouwstreken worden tegenwoordig zeer hooge eischen gesteld aan het zoutgehalte van het polder-

water. Een zoutgehalte van 300 mg per liter wordt reeds als de grens van het toelaatbare beschouwd. Zou al het water van de zuidelijke polders op het IJsselmeer worden gebracht, dan zou in droge perioden, en juist dan treedt het belang van het inlaten van water in het omliggende gebied op den voorgrond, zeker stijgen boven 300 mg per liter. In de Grondnota werd reeds het voorbeeld aangehaald, dat het voorkwam, dat het boezemwater in Franeker een hooger zoutgehalte had dan het zeewater te Harlingen. Inlaten van water met meer dan 300 mg chloor per liter voldoet dus tegenwoordig niet meer aan de hoogste eischen, welke de landbouw stelt. De studie van de Commissie Lovink heeft eertijds uitgewezen, dat het verkrijgen van het zoete IJsselmeer het gewichtigste voordeel was van de afsluiting van de Zuiderzee en het is in hoofdzaak dit voordeel geweest, dat ertoe heeft geleid de afsluiting als een op zichzelf verantwoord waterstaatswerk uit te voeren. Waar nu met de afsluiting van de Zuiderzee een bedrag van rond 200 miljoen gemoeid is, mag in geen geval het risico worden gelopen, dat op den duur het uit het IJsselmeer in te laten water niet meer aan de eischen zou voldoen, welke bij de moderne ontwikkeling van den landbouw gesteld worden.

De kosten van f.500.000,--, welke gemoeid zijn met het scheppen van de gelegenheid om in droge tijden het uit de zuidelijke polders uitgeslagen zout buiten het IJsselmeer te brengen zijn zoo onbelangrijk ten opzichte van de kosten, welke met de afsluiting gemoeid zijn geweest, dat het niet verantwoord zou zijn daarvoor in de toekomst de nuttige werking van het zoete IJsselmeerwater voor den landbouw in het omliggende gebied in gevaar te brengen.

De rol, welke in de eerstvolgende eeuwen het IJsselmeer als prise d'eau voor drinkwater zal spelen, is uiteraard niet te overzien. Het is derhalve onmogelijk om na te gaan, welke financiële belangen der drinkwatervoorziening betrokken zijn bij de mogelijkheid om het IJsselmeer als prise d'eau te gebruiken. Wel is in het rapport van de Drinkwatercommissie "Westen des Lands" duidelijk naar voren gekomen, dat de voor drinkwater beschikbare hoeveelheid water in ons westelijk polderland zoo gering is - rekening houdende met de toenemende bevolking - dat het geboden is voorzichtig om te gaan met wateren, die als winplaats voor drinkwater in aanmerking komen en laatstgenoemde commissie heeft onder bepaalde omstandigheden het IJsselmeer gekenmerkt als een geschikte prise d'eau voor drinkwater. Een nauwkeurige grens voor het zoutgehalte, dat voor drinkwater nog toelaatbaar is, is moeilijk te stellen. In waterleidingskringen worden dienaangaande scherpe en minderscherpe eischen gesteld, maar in het algemeen kan wel worden gezegd, dat het IJsselmeerwater, zoolang dit niet met zout uit de zuidelijke polders wordt belast, niet ver is gelegen beneden de grens, die in het algemeen als toelaatbaar voor drinkwater wordt gesteld. Gezegd kan dus worden, dat, wanneer belangrijke hoeveelheden zout uit de zuidelijke polders op het, bovendien dan nog sterk verkleinde, IJsselmeer zouden worden gebracht, de grens van de geschiktheid van het water van dat meer voor drinkwatervoorziening zou worden overschreden. Aangezien bij een goede drinkwatervoorziening een zoo vitaal belang van volksgezondheid is

betrokken, kan dus wel worden gezegd, dat de kosten van ongeveer f.500.000,--, noodig om de gelegenheid te scheppen om het zout der zuidelijke polders zooveel mogelijk buiten het IJsselmeer te houden, zelfs wanneer het alleen ging om de behartiging der drinkwaterbelangen van een uitgestrekt gedeelte van ons land, zeker verantwoord zou zijn.

Bij de oplossing, waarbij het uit de zuidelijke polders uitgeslagen water rechtstreeks via het Noordzeekanaal te IJmuiden zal worden geloosd, wordt de in beginsel meest gewenschte weg bewandeld om het in ons land gedrongen zout langs den kortsten weg en zoo spoedig mogelijk weder naar zee af te voeren.

Een bron van ernstige verzouting vormen de Noordzeesluizen te IJmuiden, waardoor bij elke schutting belangrijke hoeveelheden zeewater in het Noordzeekanaal doordringen, welke zich geleidelijk over dat kanaal verspreiden. Het is dus van groot belang, om door een regelmatige doorstroming van het Noordzeekanaal en zoo krachtig mogelijke spuingen het binnengedrongen zout te IJmuiden weer af te voeren. Afvoer van het overtollige IJmeerwater zal hiertoe gereede aanleiding geven. Dit spuiwater zal zooveel noodig aangevuld kunnen worden met water uit het IJsselmeer, aangevoerd door het middenkanaal. Het op den Noordzeekanaalboezem te loozen water zal in droge tijden een zoutgehalte hebben, dat op kan loopen tot 700 mg per liter. Aangezien zonder doorstroming van het kanaal het water van het Noordzeekanaal in droge tijden zoutgehalten tot 7000 mg per liter kan hebben, terwijl niet mag worden verwacht, dat dit gehalte ooit tot lager dan 1000 à 1500 mg per liter zal kunnen worden gedrukt zal de doorspuiting met het IJmeerwater niet alleen geen bezwaar opleveren voor het zoutgehalte van den Noordzeekanaalboezem, maar belangrijk bijdragen tot de ontzilting van dien boezem.

Resumeerende kan dus worden gezegd, dat het bij de plannen, zooals deze in de Grondnota op andere gronden zijn ontwikkeld, mogelijk zal zijn om met betrekkelijk geringe kosten in de orde van grootte van f.500.000,-- de gelegenheid te scheppen om als regel het uit de zuidelijke polders opgepompte water via het Noordzeekanaal te loozen, dat daardoor zal worden voorkomen, dat het IJsselmeerwater ongeschikt zou worden om in de toekomst te voldoen aan de eischen, welke in droge tijden aan het in de omliggende landen in te laten water moeten worden gesteld en dat dit meer op die wijze in de toekomst geschikt zal blijven als mogelijke prise d'eau voor drinkwatervoorziening, terwijl het loozen van het uit de zuidelijke polders uitgeslagen water ^{er toe zal} bijdragen om het gevaar, dat het in het Noordzeekanaal binnengedrongen zout voor verzilting van het aangrenzende poldergebied oplevert, te verminderen. Met het oog op de steeds ernstiger dreigende verzilting van onze polderwateren en met het oog op de toekomstige drinkwatervoorziening van de nog steeds belangrijk toenemende bevolking van het Westen des lands verdient het dus alle aanbeveling om de mogelijkheid, welke het in de Grondnota ontwikkelde plan scheidt tot het zoo snel mogelijk verwijderen van het in de zuidelijke polders opkwellende water, te benutten.

=====

ds. van Ruffelen

